

Geoturizmus a novinky v náučných chodníkoch a geoparkoch

Mária Bizubová

Geologický vývoj a horninové zloženie planéty Zem, ktoré sa významnou mierou podpísali na rozvoji ľudskej spoločnosti a ovplyvnili aktivity človeka v krajine (zakladanie sídiel, komunikácií, lokalizáciu ťažby nerastných surovín, využívanie energetických zdrojov a pod.), predstavujú **geologické dedičstvo** každej krajiny.

Jednou z možností zoznámenia sa s geologickým dedičstvom je geoturizmus, ktorého súčasťou je aj montánny (banícky) turizmus. Ide o turizmus, ktorý je orientovaný na tie oblasti Zeme, ktoré majú z geologického aspektu výnimočnú hodnotu. Sú spravidla kľúčovými svedkami vývoja určitej časti zemského povrchu a významnou mierou sa podpísali na rozvoji ľudskej spoločnosti.

V mnohých krajinách je geoturizmus rozvinutý už na veľmi dobrej úrovni. V októbri 2006 bola etablovaná Svetová asociácia geoturizmu, v Poľsku je editovaný časopis Geoturizmus a pod.. K získavaniu informácií o geologickom dedičstve ako súčasti národného prírodného dedičstva Slovenska, slúži aj študijný odbor Geoturizmus na Fakulte baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity v Košiciach a na Fakulte prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. K rozvoju geoturizmu u nás prispieva aj Štátny geologický ústav Dionýza Štúra v Bratislave, ktorý začal v roku 2001 s novou mapovou edíciou pod názvom: **Geologicko-náučné mapy Slovenska**. Cieľom ich vydávania je priblížiť populárnou formou poznatky o geologickej stavbe jednotlivých častí územia Slovenska, ktorá je základom rozvoja živej prírody a súčasne aj základom kultúrneho a ekonomického rozvoja spoločnosti. Bohužiaľ boli doteraz editované len 2 mapy: Geologická náučná mapa Cerovej vrchoviny a Geologická náučná mapa Vihorlatu.

Na prezentáciu geologického dedičstva slúžia tiež geologicky a banícky zamerané náučné lokality, náučné chodníky, múzeá a expozície v prírode, sprístupnené opustené banské diela a iné technické diela súvisiace s baníctvom, historické cesty a predovšetkým geoparky.

V ďalšom texte je prezentovaný výber niektorých noviniek týkajúcich sa náučných chodníkov, geoparkov a ďalších aktivít, ktoré slúžia na poznávanie geologického dedičstva Slovenska.

Banské náučné chodníky

Náučný banský turistický chodník (Nováky) – zaujímavosťou je dnes už zrekultivované miesto, kde v 80. rokoch 20. storočia bol jediný povrchový, uhoľný lom na

Slovensku, miesto kde uhoľná slaj vychádzala na povrch. V súčasnosti sa tu nachádza malá kaplnka.

Náučný chodník Šibeničný vrch (Stará Kremnička a okolie, zaujímavá v uvedenom kontexte je zastávka č. 7 – vyústenie dedičnej štólne Ferdinand, ktorá vychádzala z Kremnice).

Náučný chodník Turecká (okolie obce Rudná, v okrese Rožňava), ktorý je zameraný na lesnícku a banícku problematiku.

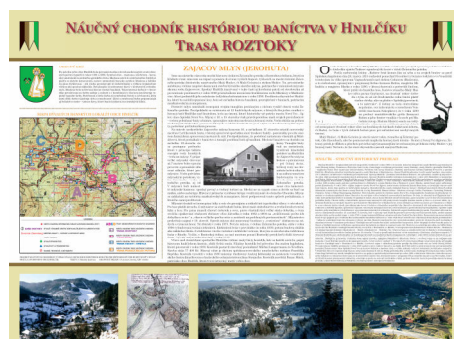

Obr. 1 Náučný chodník Turecká
(<http://www.dobos.revuca.net/gemer/rudna/ruchodnik.htm>)

Opálový náučný chodník (náučný chodník je na webovej stránke www.naucnehodniky.sk (novinky: hľadanie opálov na halde Viliam je zakázané a Podzemný chodník na Dubníku bol zrušený).

Náučné chodníky Po stopách baníckej činnosti (Kremnica a okolie – lákadlo je najväčšie európske banské prepadisko Šturec, s rozlohou 700 x 300m a maximálnou hĺbkou 180 m, pripravuje sa jeho obnova).

• **Náučný chodník históriou baníctva v Hnilčíku** (Hnilčík)

Obr. 2 Náučný chodník históriou baníctva v Hnilčíku (<http://www.zbsc.eu/chodniky.php>)

- **Turisticko – náučný bankský chodník** (Handlová a okolie).

Obr. 3 Turisticko - náučný bankský chodník v Handlovej (<http://web.handlova.sk>)

- **Pezinský bankský náučný chodník** (Pezinok a okolie).
- **Bankský náučný chodník Špania Dolina** (Špania Dolina a okolie)
- **Náučný chodník Po stopách starého rudného baníctva v Pukanci** (Pukanec a okolie)
- **Náučný chodník Zlatnica** (Vyšná a Nižná Boca)
- **Náučný chodník Stopy banickej slávy v Mlynkoch**

Historické cesty

Slovenská železná cesta – súčasť Stredoeurópskej železnej cesty (Mittleeuropäische Eisenstrasse MEES), jedna z kultúrnych ciest registrovaných Európskym inštitútom pre kultúrne cesty so sídlom v Luxemburgu (orgán Rady Európy). Spája miesta bývalej ťažby železných rúd, výroby a spracovania železa a ďalších kovov. Centrá: Košice a okolie (Košické hámre), Medzev, Jasov, Štós, Smolník, Prakovce, Gelnica, Rožňava, Betliar, Nižná Slaná, Vlachovo, Dobšiná, Stratená, Tisovec, Sirk - Červeňany, Štítnik, Pohorelá, Podbrezová, Ľubietová, Banská Štiavnica, Kremnica atď.

Historická soľná cesta (<http://solnacesta.webnode.sk/historicke-solne-cesty/>) - stránka sa pripravuje.

Slovenská banská cesta (SBC) (<http://www.slovenskabanskacesta.sk/sbc1.htm>). Jej hlavné ciele sú:

- zvýšiť úroveň povedomia k ochrane technicko-kultúrno-historického dedičstva,
- sprístupnenie a záchrana objektov, ktoré sú svedkami histórie alebo objektmi zvláštneho významu z hľadiska jedinečnosti alebo technických unikátov,
- zvýšiť záujem o poznávací turizmus, hlavne v regiónoch po útlme banskej a tým aj priemyselnej výroby.

Banské mestá, obce, lokality a závody boli rozdelené na 7 centier ťažobných regiónov, hlavne historicko-geograficky a podľa sortimentu ťažených surovín :

1. Malokarpatské baníctvo
2. Uhoľné baníctvo – Hornonitriansky hnedouhoľný revír
3. Štiavnicko - hodrušský a Kremnický rudný rajón
4. Baníctvo okolia Banskej Bystrice, Horehronia a Liptova
5. Baníctvo Spiša
6. Baníctvo Gemera
7. Baníctvo okolia Košíc, Prešova a Slanských vrchov

Obr. 4 Trasa Slovenskej banskej cesty

Zlatá prievidská cesta (<http://www.zpc.prievidza.sk/>)

Hornonitriansky banský skanzen, Baňa Cígel' <http://www.banskyskanzen.sk>

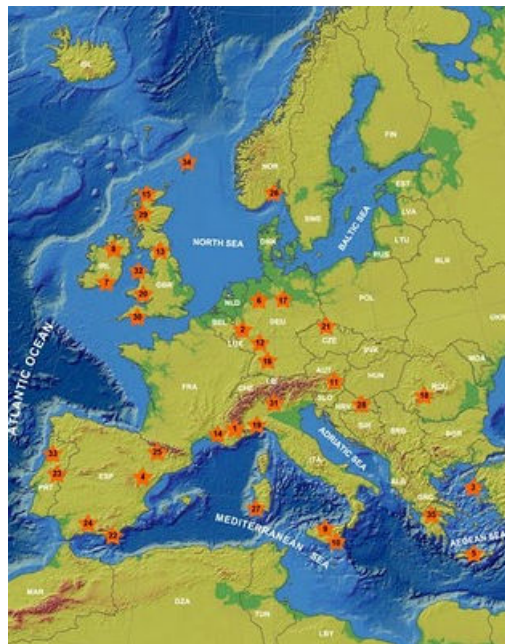
Mineralogické a banícke múzeum Jakuba Drevennáka, Bojnice

(www.geopark_bojnice.wbl.sk)

Geopark

Je to územie, ktoré má geologický potenciál určitého významu, úzko spojený s ekologickým, historickým, archeologickým alebo kultúrnym potenciálom.

Zahŕňa jednu alebo viac geologických lokalít výnimočných z národného, európskeho alebo svetového hľadiska (výskyt vzácnych minerálov, hornín, skamenelín a výnimočných krajinných prvkoch). Poskytuje obraz nielen o zaujímavých geologických fenoménoch, ale aj zoznamuje verejnosť s ich vplyvom na ekonomický a kultúrny rozvoj spoločnosti. Význam geoparku spočíva v tom, že: poskytuje obraz o vývoji Zeme a ukazuje vplyv miestneho prírodného bohatstva na ekonomický a kultúrny rozvoj ľudskej spoločnosti, podporuje rozvoj vedeckého výskumu, výchovy a vzdelávania v geovedách, v archeológii, ekológii a iných vedeckých disciplínach, slúži ako fórum na výmenu vedomostí, skúseností, dáva možnosť pre obchod a turistiku a i.

Obr. 5 Európske geoparky

Na Slovensku existujú tri geoparky: Banskoštiavnický geopark, Banskobystrický geopark a Geopark Novohrad – Nógrád

Banskoštiavnický geopark prezentuje geologické a banícke dedičstvo, ako aj súvisiace ekologické problémy, formou niekoľkých náučných chodníkov, expozícií v prírode a iných objektov. V súčasnosti sú už k dispozícii: **Náučný geologický chodník Paradajs** zameraný na prezentáciu prírodných geologických hodnôt regiónu, ale predovšetkým na vznik

a vývoj štiavnickej sopky (stratovulkánu), horniny podieľajúce sa na jeho stavbe a vznik najvýznamnejších rudných žíl. Expozícia je modernou učebnicou vulkanológie s množstvom horninových exponátov, obrázkov, geologických rezov, máp a panoramatickými výhľadmi do najširšieho okolia. *Náučný chodník O ekológii piargských tajchov* popisuje biologický život a s tým súvisiacu kvalitu vody vo vybraných tajchoch (Richňava, Bakomi, Krechsengrund, Veľká Windšachta a Evička). *Náučný chodník Piargsky vodohospodársky chodník* sa venuje histórii vodohospodárskeho systému v širšom okolí obce Štiavnické Bane (tajchy Evička, Veľká Windšachta, Bakomi, Richňavské vodné nádrže, tajch Počúvadlo). Na náučných tabuliach je venovaná pozornosť i množstvu zberných a náhonných jarkov s popisom ich funkčného prepojenia s banskými dielami. *Náučný chodník Piargsky chodník* je zameraný na prezentáciu banskej činnosti v okolí obce Štiavnické Bane. Popisuje najvýznamnejšie banské diela - šachty, štólne ako aj dedičnú štôľňu Bieber. 3 expozície a 2 informačné centrá Geoparku Banská Štiavnica sa nachádzajú na Námestí Sv. Trojice v Banskej Štiavnici, na Obecnom úrade v Štiavnických Baniach a v rozhľadni na najvyššom bode Štiavnických vrchov Sitne (1009 m n. m.) V centre historického mesta Banská Štiavnica bola sprístupnená expozícia *štólne Glanzenberg*, do ktorej fárili i najvýznamnejšie osobnosti Habsburskej monarchie. V roku 2003 bol rekonštruovaný portál *dedičnej štólne Bieber*, najvýznamnejšej odvodňovacej štólne v oblasti obce Štiavnické Bane. Štôľňa bola v 18. storočí nazvaná Matkou všetkých baní sveta. Po prvýkrát na svete tu bol v roku 1627 použitý pušný prach na rozpojovanie hornín. *Náučná geologická expozícia* vybudovaná v areáli Banského múzea v prírode – skanzene popisuje geologický vývoj a stavbu územia Slovenskej republiky. Súčasťou sú horninové vzorky, názorné obrázky, geologické rezy a veľká billboardová geologická mapa SR.

Obr. 6 Náučný geologický chodník Paradajs

Banskobystrický geopark.

Hlavným predpokladom pre vznik projektu budovania geoparku je existencia a využitie množstva geologických, montanistických a na nich nadväzujúcich ekologických

fenoménoch a historických pamiatok Banskej Bystrice a jej okolia. Ide hlavne o dve kľúčové geomontánne oblasti: **Starohorsko-špaňodolinská a Ľubietovsko-ponická geomontánna oblasť**.

Geopark Novohrad – Nógrád

27. marca 2010 bol ako prvý zo Slovenska vo francúzskom Luberon zapísaný do Sieťe európskych geoparkov. Je to zároveň aj **prvý cezhraničný geopark na svete**, ktorý sa nachádza na území dvoch krajín - Slovenska a Maďarska. V polovici apríla 2010 sa počas celosvetovej konferencie geoparkov v Langkawi v Malajzii formálne rozhodlo o jeho pripojení k Celosvetovej sieťi geoparkov UNESCO. Najznámejšími a najnavštevovanejšími lokalitami sú náučný chodník okolo hradu **Šomoška, Fil'akovský či Hajnáčsky hrad** na slovenskej strane, Kameňolom Mačacia a Ipolytarnóc, hrad Nagy Salgó na strane maďarskej.

Literatúra

BIZUBOVÁ, M. 2008: Kamene. Prírodné krásy Slovenska. Dajama, Bratislava, 119.

Internetové zdroje

<http://www.europeangeoparks.org>

<http://www.gssr.sk>

<http://www.naucnechodniky.sk>

<http://www.worldgeopark.org>